

de Heeriaan

Contactblad van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph

2

JAARGANG 49
NAJAAR 2020

IN DIT NUMMER

- Viering
200 jaar
Zusters van de
Choorstraat

Het **VUUR**
dat nooit meer dooft

*Wij mogen als christenen en religieuzen de
onvrede en ongerechtigheid in de wereld niet
accepteren.*

*Wij moeten oog hebben voor de grote problemen
en waar het kan, onze invloed doen gelden.*

Constitutiën nr. 49

2

JAARGANG 49
NAJAAR 2020

4 Voorwoord

Indonesië

6 Felicitaties vanuit Indonesië

200 jaar CDMJ

- 13 'Het vuur dat nooit meer dooft'
- 17 Vigilie 6 juli 2020
- 20 Uitreiking van de Parochiepenning
- 21 Dankbaarheid

Vroeger – Nu

- 24 Wat wij mogen nalaten
- 28 Beelden van Peter Roovers
- 30 Algemene Oversten – Het Tweede Vaticaanse Concilie
- 38 Slotakkoord

Actualiteiten

- 39 Fancy Fair
- 40 De Kapucijnen verlaten 's-Hertogenbosch – slot

Verhaal door Zuster Lisette Swanenberg

- 48 Een ster op reis
- 52 Ik droomde dat ik langzaam leefde

50 Column door Zuster Tine Vink

Het nieuwe normaal

In Memoriam

- 56 Zuster Teresia Postel
- 58 Zuster Corrie van Boxtel

Gedicht

- 62 Sterren

63 Colofon

Voorwoord

U heeft, geachte lezer, de allerlaatste Heeriaan voor u. Het tijdschrift zal niet meer verschijnen. Er is een eind gekomen aan een lange geschiedenis. Voor nu wens ik u veel lees- en kijkplezier in dit extra dikke historische nummer van najaar 2020.

Het zal u niet verwonderen dat de inhoud in het teken staat van 200 jaar 'Dochters van Maria en Joseph'. Het tweede eeuwfeest werd op 7 juli 2020 op bescheiden, maar gepaste wijze gevierd, in het kloosterverzorgingshuis in Nuland en in het Moederhuis in Den Bosch.

Het coronavirus gooide roet in het eten: geen samenzang of handen schudden, maar afstand houden en waakzaam zijn, om besmetting te voorkomen. En de Indonésische zusters konden helaas niet overkomen naar Nederland. We bewonderen wel hun prachtige felicitaties!

De bijdragen over de viering van het tweede eeuwfeest zijn van de zusters Augusta en Mariëtta. Met overwegingen van de proost van de broederschap van O.L.V. van Den Bosch en de plebaan van de St.-Jan. De beschouwende columns komen uit de pen van de zusters Lisette en Tine. Van twee zusters moest afscheid genomen worden sinds eind maart 2020.

Mevrouw Brigitte Lutters-van der Heijden was jarenlang hoofdredacteur – en met Zuster Veronie en vormgever Inge Croes – bewaker van de kwaliteit van de Heeriaan. Het was háár kindje zoals ze vaak zei. Brigitte is vertrokken en op zoek naar een andere baan. De bestuurszetel verhuist voorjaar 2021 naar Java en haar functie kwam daardoor te vervallen en zo stopte het dienstverband. Brigitte droeg mede zorg voor de komst, op de vooravond van 7 juli jl., van het beeld van de Zoete Lieve Vrouw van Den Bosch naar de kapel van het Moederhuis. En ze heeft veel foto's geleverd voor deze uitgave.

Zuster Veronie leverde de laatste bijdrage over de Algemene Oversten. Ze verdient de hoogste waardering voor het redactien- en archiefwerk, al 40 jaar. Ze was voor ieder een onmisbare vraagbaak – zelfs voor archivaris Anne-Marie Coopmans – en onvermoeibaar. Wat een steun en toeverlaat voor de hele congregatie, zó betrokken bij de geschiedenis van 2 eeuwen!

Moge het u allen goed gaan, zoals de Kapucijnen plegen te zeggen:
Vrede en Alle Goeds.

Ton Vogel

200 jaar Dochters van Maria en Joseph

DE BETEKENIS VAN DE LOGO'S

Een hart met rood vuur en de levensboom: de spirituele liefde die brandend wordt gehouden door de zusters.

Het blauwe lint (links en rechts) staat voor vrede in de wereld.

Het cijfer 200 (zwart en flexibel); de liefdewerken van de zusters zijn duidelijk, maar ook flexibel omdat ze meebewegen met de ontwikkelingen in de wereld.

Congregatie DMJ/PMY: in de letters van de vlaggen van Nederland, Indonesië en Timor Leste.

Felicitaties vanuit Indonesië

Ruim elfduizend kilometer - in vogelvlucht - hier vandaan wonen 38 zusters PMY. Ze stuurden hun gelukwensen vanwege het 200-jarig bestaan van de congregatie naar het moederhuis. Wat een mooi initiatief! Een zuster woont en studeert op de Filipijnen, twee zusters werken in Jakarta en drie zusters van het generaal bestuur wonen meestal in 's-Hertogenbosch. Maar dat laatste zal nog maar duren tot in het voorjaar van 2021. Dan zal de congregatie bestuurd worden vanuit Indonesië. Maar er zal zeker contact blijven met de zusters in 's-Hertogenbosch en Nuland.

Nu volgen de gelukwensen die dankzij bemiddeling van zuster Wahyu en zuster Theresianne in deze Heeriaan kunnen verschijnen.

Geniet van dit hartelijk schrijf- en tekenwerk. Vanuit de groep Maria Alacoque in Jakarta, huize Nazareth in Wonosobo, Huize Heeren in Wonosobo, Groep Anna Catharina, het noviciaat in Wonosobo, de groep Maria in Semarang, de groep Yosef in Klaten, de groep Vinsensius in Yogyakarta, de groep Yohanes in Purwodadi, de groep Leonardo in Banyumas en vanuit Buruma-Bacau op Timor-Leste.

De Zusters van Regio Indonesië,

Wij Wensen U alle

Van Harte Gefeliciteerd met 200 jaar
bestaan van onze Congregatie.

Wij zijn als Heeriaan bereiden om verder
te gaan met het vuur van liefde.

Lieve Groet,

Alle Indonesische zusterers van PMY

SELAMAT ULANG TAHUN
KONGREGASI SUSTER PUTRI MARIA DAN YOSEF (PMY)
07 JULI 1820 - 07 JULI 2020

- Semoga Tuhan senantiasa membimbing Kongregasi PMY untuk menjaga api kasih agar terus menyala

Salam dan doa kami

Para suster PMY Komunitas Vinsensius-Yogyakarta

Sr. Patricia PMY

Sr. Theresia PMY

Sr. Stanislava PMY

Sr. Yosefa PMY

Komunitas PMY
 Timor Leste
 mengucapkan:

Proficiat

Selamat merayakan
HUT kongregasi PMY
 ke-200 th.
 semoga semakin menjadi berkat
 dalam pelayanan kasih

In Omnes Charitas

Sr. Ignatia, PMY

Sr. Stefani, PMY

© Kepada Para Suster
 PMY

- Kami menyampaikan
 Selamat Pesta
 200 tahun
 Kongregasi
 Semoga Api Kasih
 terus menyala.

© salam dari kami
 Komunitas Heeren

Margareta agatha *~X~*

Kami mengucapkan :

**SELAMAT ULANG TAHUN
KONGREGASI PMY
KE - 200**

Semoga kita semua selalu diberkati Tuhan dan terus menjadi berkat bagi sesama terutama mereka yang kecil, lemah, miskin, tersingkir dan dilabel.

Sr. Kalimat

Sr. V. S. 7

Sr. Karyanti

Salam dan doa kami,

Para Suster PMY Kom. Leonardo

Yth. Para Suster DMJ / PMY :
Selamat Pesta

Kongregasi 200 th.

Semoga Kongregasi terus berkembang tumbuh dan berbuah, serta Api Cinta Kasih terus menyala dalam Kongregasi dan tugas perutusan kita.

Dari kami para Suster PMY
Komunitas Yohanes
Purwodadi - Purworejo.

J. P. S.
Sr. Lucia PMY.

J. P. S.
Sr. Yohana PMY.

K. A. K.
Sr. Rosa.

Lieve Zuster
In Netherland

Selamat Pesta

200 Tahun Kongregasi
Suster Cinta Kasih Putri
Maria & Yosef
Pada Hari Raya St. Vincentius a Paulo
27 September 2020

Para Suster
Komunitas Nazaret
WONOSOBO

Handwritten signature

Sr. Elisabeth RMY

Sr. Wahyu RMY

Handwritten signature
S. Sisca

Handwritten signature
Sr. Bernadette

Handwritten signature
Sr. Yuliana RMY

*Selamat merayakan pesta 200 tahun Kongregasi.
Semoga Tuhan melimpahkan berkat-Nya
untuk kelangsungan dan perkembangan Kongregasi
Suster-Suster Cinta Kasih Putri Maria dan Yosef.*

*Komunitas Marie Alacoque
Jakarta*

Sr. Marwati

Sr. Cecilia

'Het vuur dat nooit meer dooft'

7 juli 1820

Officieel begin van de Gemeenschap van Vrouwen.

7 juli 2020

De Zusters 'Dochters van Maria en Joseph' gedenken hun 200-jarig bestaan.

Door Zuster Mariëtta Stapels

Het hele jaar 2020 staat het feest in een verwachtende belangstelling. Dan hier, dan daar duiken tekenen op van voorbereidingen. Helaas komt Corona de pret bederven en moeten alle plannen bijgesteld worden.

7 Juli komt steeds dichterbij. We merken activiteiten op in bestuurskringen, liturgiegroep, kapel- en huisversiersters en personele acties.

In de hal, gangen, zalen en kapel komen prachtige kunst- en bloemstukken. De kapelgang toont een verrassende aandacht. Bij iedere namenlijst hangt een mooi vaasje bloemen. Het is ontroerend mooi.

Het programma van 7 juli wordt opgehangen. >

Gang van het Moederhuis

MAANDAG 6 JULI

Maandag 6 juli is er in Nuland op het kerkhof een herdenkingsviering.

Op ieder graf ligt een bloem.

Pastoor Heeren en Anna Catharina van Hees krijgen een mooi boeket.

In afwisselend zonneschijn en regen worden de namen van de eerste vijftig zusters genoemd. Wij gedenken daarmee alle overleden zusters, – God vergeet er geen – en ondertussen geeft het wisselend weer een reëel beeld van de levens van iedere zuster.

Zij kenden allen goede en slechte dagen.

Kerkhof in Nuland

Wij bidden samen het slotgebed:

*God, Schepper van onze wereld, in sierlijke letters
staan de namen van onze stichter en onze dierbare overleden zusters
geschreven in Uw Hand.*

*Met uw adem hebt U hen leven ingeblazen.
Een leven van geloof, gebed en toewijding is het geworden.
Met hun sterven gaven zij hun leven terug aan U.*

*Gij zijt de bron van leven en geloof.
In verbondenheid dragen wij de levensboom
als teken dat wij aan U en aan elkaar zijn toevertrouwd.*

*Wij bidden dat wij evangelisch, profetisch en hoopvol
met elkaar verbonden mogen zijn en blijven.*

De avond brengt ons een grote verrassing.

Om 18.45 uur zijn we allen in de kapel.

Er gaat iets gebeuren. De twee grote deuren gaan open. “De Zoete Lieve Vrouw” komt op een draagbaar plechtig binnen en wordt voorin neergezet.

Biddend en zingend voelen wij ons één en zijn blij en gelukkig met dit bezoek van onze Moeder.

De vreugde om haar komst is voelbaar en uit heel ons hart zingen wij:

“Wij groeten U, o Koningin”

(zie ook Vigilie 6 juli 2020 op pag. 17 en 18).

DINSDAG 7 JULI

De plechtige Eucharistieviering heeft als thema: "Het vuur dat nooit meer dooft"

Hiermee geven wij aan, dat wij 200 jaar gedenken, waarin onze harten brandend van liefde klopten voor God en mensen. Het was de bedoeling dat een afvaardiging van onze jonge zusters uit Indonesië deze dag hier zou zijn, maar Corona staat het niet toe. Toch weten we ons verbonden met hen, die ver over zee, met ons mee gedenken en vieren.

In de Evangelische tekst – Zoon, ziedaar Uw Moeder. En van dat ogenblik af, nam de leerling haar bij zich in huis – hoor ik Gods opdracht aan ons: zorg te geven aan allen, die we op onze levensweg ontmoeten.

Mgr. de Korte spreekt ons toe met lovende, bemoedigende en van dankbaarheid sprekende woorden. Zo vieren wij samen aandachtig Gods aanwezigheid onder ons.

Aan het eind van de viering reikt de Plebaan Vincent Blom, samen met het Kerkbestuurslid, Jan Pommer, de "Sint-Janspenning" uit aan de Algemene Overste, Zuster Antonie Ardatin.

In haar persoon ontvangen alle Zusters deze onderscheiding voor hun grote inzet voor de stad en de parochie gedurende 200 jaar.

De Sint-Janspenning als klein blijk van grote waardering.

In feestelijke stemming gaan we naar de koffie in het restaurant en horen we blijde en goede dingen van elkaar. De gelukwensen waaiëren gul in het rond.

Het bestuur verrast ons met een gloednieuw rolstoelbusje, waar gezellige uitstapjes mee kunnen worden gemaakt. ➤

Zuster Antonie met de Sint-Janspenning

Namens alle medewerkers voert Pien Middeldorp het woord en weet van iedere zuster apart iets te melden.

Nu wordt het cadeau van de medewerk-(st)ers aangeboden. Een creatief, eigen-gemaakt tableau met het motief van de levensboom, waarin hun werkzaamheden

uitgebeeld worden. Het is weer een prachtig sierstuk in ons huis.

Op het grasveld in de zon wordt nog een groepsfoto gemaakt.

Dan is er de borrel en de barbecue, waarmee we van alles genietend de feestviering afsluiten. ●

De Zusters in Nuland

De zusters van het moederhuis

Vigilie 6 juli 2020

Woord van welkom door de Proost van de Broederschap

Goedenavond u allen,
Normaal mag ik namens de Broederschap van Onze Lieve Vrouw alle aanwezigen welkom heten, maar het zou raar zijn als ik dat vanavond ook zou doen. U bent hier in uw eigen kapel en wij zijn vereerd dat wij bij u te gast mogen zijn aan de vooravond van het jubileum van uw kloosterorde.

Jarenlang is de Broederschap van Onze Lieve Vrouw, meestal op de eerste donderdag van de maand, te gast geweest in uw klooster om te vergaderen. Om u te bedanken voor uw gastvrijheid hebben wij op 25 maart 2019 een lezing georganiseerd, die gegeven werd door mevrouw Desiree Krikhaar. Aan het einde van deze lezing sprak zuster Antonie een wens uit: ze gaf aan dat in juli 2020 de Congregatie Dochters van Maria en Joseph 200 jaar zou bestaan en vroeg toen of het beeld van de Zoete Moeder dan misschien uw kapel weer zou kunnen bezoeken.

Tweeëndertig jaar geleden, in 1988, is het beeld van de Zoete Moeder voor de eerste keer hier te gast geweest. Eigenlijk verlaat de Zoete Moeder nooit de Sint-Jan, uitgezonderd de jaarlijkse bidtocht door de oude straten van de stad 's-Hertogenbosch en die ene keer in maart 2018 toen het beeld naar Maastricht ging om daar in een restauratie-atelier nader onderzocht te worden en het beeld voor de toekomst te behouden. En vanavond is het beeld van de zoete Moeder voor de tweede keer aanwezig in

uw kapel, bij u, zusters van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph.

Uw oprichter, pastoor Heeren, was een van degenen, die het beeld van Maria, na haar terugkeer uit Brussel in 1853, de Sint-Jan in mochten dragen en hij schonk haar zelfs bij deze gelegenheid een zilveren kroon.

Vanaf de oprichting van uw Congregatie in 1820, niet geheel toevallig op 7 juli, de dag waarop we het feest van Onze Lieve Vrouw van Den Bosch vieren, tot nu toe heeft de Heilige Maagd Maria, naast de Heilige Joseph, altijd een bijzondere plaats ingenomen in uw congregatie.

Hoe mooi is het dat de Zoete Lieve Vrouw van den Bosch vanavond in uw midden is en dat we samen aan de vooravond van uw jubileum, stil mogen staan bij deze bijzondere verbintenis!

Graag feliciteer ik u van harte met het jubileum van uw congregatie en wens ik u morgen een betekenisvolle dag toe! ●

Overweging vigilie 6 juli 2020

Deze middag, beste zusters, ben u in Nuland geweest om daar uw overleden medezusters te gedenken. Dat past ook aan de vooravond van een jubileum. In de Hebreeënbrief lezen we immers: 'Gedenk hen die u het eerst het woord van God verkondigd hebben. Haalt u weer hun leven en de afloop van hun leven voor de geest en neemt een voorbeeld aan hun geloof.' (Hebr. 13,7)

Plebaan Blom

In het bezoek aan het kerkhof bij Jozefoord maakte u deze woorden concreet. In dankbaarheid mag u omzien naar hen die deze congregatie groot hebben gemaakt. Natuurlijk allereerst pastoor Heeren en Anna Catharina van Hees.... en in hun voetspoor zoveel zusters die, dikwijls in het verborgene, zoveel goeds hebben gedaan voor wie een beroep op hen deden, die zoveel goeds hebben gedaan voor, zoals de constitutie het beschrijft, medemensen in nood, ouden van dagen, kinderen, gehandicapten en kwetsbaren in de maatschappij. En daarnaast is er natuurlijk de belangrijke tak van het onderwijs geweest.

Vandaag en morgen mag u in dankbaarheid 200 jaar Zusters van Liefde, Dochters van Maria en Joseph vieren.

Morgen de 7e juli, is de officiële stichtingsdag van de congregatie, niet zomaar willekeurig gekozen...7 juli is voor deze stad en haar kathedraal immers een heel bijzondere dag: het feest van de Zoete Lieve vrouw van Den Bosch. Hoewel het beeld van de Zoete Moeder toen nog in Brussel verbleef en de Sint-Jan nog maar kort te voren weer in katholieke handen was gekomen, stond 7 juli in het hart van

iedere Bosschenaar gebrandmerkt als DE feestdag van de Zoete Moeder.

7 juli 1820, zo verhaalt ons de geschiedenis, bezochten Anna Catharina van Hees en haar eerste vier medezusters de H. Mis in de St. Jacobskerk om zich daarna te vestigen in de Choorstraat.

Toen het genadebeeld van de Zoete Lieve Vrouw in 1853, na ruim 200 jaar ballingschap, weer thuis kwam in haar Sint-Jan was het Pastoor Heeren die één van de vier dragers die de Zoete Moeder, onder trompetgeschal vanuit de koepel, de kathedraal mocht binnendragen.

Deze avond beleven we opnieuw zo'n plechtige intrede...zonder trompetten....

Het beeld van de Zoete Moeder op weg van de Sint-Jan naar het Moederhuis

zonder grote publieke belangstelling... maar in eenvoud... in stilte...

Het beeld van de Zoete Moeder brengt vanavond een kort bezoek aan uw kloostergemeenschap. We doen dat uit respect voor Pastoor Heeren die zich zo bekommerde om de terugkeer van dit beeld uit Brussel. We doen dat om uw stichtingsdag te gedenken... en we doen het uit respect voor het vele werk dat u en uw medezusters in verleden en heden hebben verricht, hier in deze stad.

Op HAAR feestdag bent u begonnen, nu precies 200 jaar geleden...

De Zoete Moeder heeft een bijzondere plaats in uw congregatie en in het bijzonder voor de zusters die hier in het Moederhuis mogen wonen... onder de schaduw van de Kathedraal waar ZIJ haar thuis heeft.

Pastoor Heeren was overigens niet flauw in de toekenning van patroonheiligen aan zijn congregatie. Maria, de zoete Moeder en Sint-Joseph. De heilige apostel en evangelist Johannes en heel bijzonder (hoe kan het ook bijna anders) de heilige Vincentius. Op de spiritualiteit van Vincent Depaul gaat de spiritualiteit van uw congregatie terug. 'Dien de armen als jouw meesters, want zij vertegenwoordigen Christus, die gezegd heeft: alles wat je voor één van de minsten van mijn broeders hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan.' Het dienen van de armen, die zieken, de verstotenen. Pastoor Heeren vond daarvoor de inspiratie bij de H. Vincentius en de H. Louise de Marillac.

Feestvierende zusters van de Choorstraat: Vandaag en morgen viert u in dankbaarheid dat uw congregatie 200 jaar geleden werd gesticht, vandaag gedenken we onze overleden medezusters... we staan stil bij de schutspatronen... Jozef, Johannes, Vincentius, Louise... belangrijke heiligen in uw midden... het komt dit uur allemaal samen rond de Zoete Moeder.

Pastoor Heeren heeft de woorden van Jezus goed verstaan en er naar gehandeld: 'Zie daar uw Moeder...'

Na 200 jaar zijn wij hier, in uw Moederhuis, samen rond Maria, de Zoete Lieve Vrouw in de stad haar zo waard. ●

Tekst bij de uitreiking van de Parochiepenning

7 juli 2020, Kapel CDMJ

Door Plebaan Vincent Blom

Beste zusters,

In de schaduw van een kathedraal, daar bloeide de liefde open in haar schoonste vormen onder het devies: In Omnibus Charitas.

Deze woorden, van zuster Tine Vink in-dachtig ben ik, vanmorgen graag opnieuw in uw midden nadat wij gisteravond een mooi vigilie mochten vieren rondom de beeltenis van de Zoete Lieve Vrouw.

Op de Bossche feestdag van Maria staan wij stil bij uw bijzondere jubileum.

We denken op een dag als vandaag terug aan Pastoor Heeren en Anna Catharina van Hees, heilig Kaatje...

We denken terug aan zovele zusters voor u die het charisma van uw stichter in praktijk hebben gebracht, in de schaduw van de kathedraal en onder de schutse van de Zoete Moeder, van Sint-Jan..... van Jozef en Vincentius is de liefde inderdaad open gebloeid. In een tijdsbestek van twee eeuwen is veel liefdewerk verricht in scholen, internaten, weeshuizen, ouderenspensions en ziekenhuizen. En in het befaamde instituut voor doven in Sint-Michielsgestel en de St. Maartenskliniek in Nijmegen. Vanuit het Moederhuis aan de Choorstraat is in 200 jaar veel liefde gestroomd voor, zoals de constitutie het zegt: 'de medemens in nood en de kwetsbaren in de maatschappij'. En die stroom van liefde gaat voort... ook vandaag, hier in deze stad.

En nog vorig jaar oktober hebben wij stil gestaan bij de gastvrijheid aan onderdui-

kers in de donkere dagen van de Tweede Wereldoorlog.

200 jaar bent u verbonden met de stad Den Bosch... 200 jaar leeft u in de schaduw van de kathedraal met haar zoete Moeder, bijna 200 jaar bent u de goede buur van en voor de plebaan. Al valt u rechtstreeks onder de Paus in Rome... toch hecht u aan de band met de Sint-Jan en haar parochie.

En de gehechtheid is wederzijds. Daarom is het mij een grote eer om u namens het kerkbestuur van onze parochie - hier vertegenwoordigd door de heer Jan Pommer (oud-burgemeester van Sint-Michielsgestel en daarmee ook verbonden met het Instituut voor Doven) - te mogen toekennen de Sint-Janspenning als blijk van waardering voor uw grote inzet in de afgelopen 200 jaar, hier in het centrum van Den Bosch en op zovele andere plaatsen, elders in ons bisdom. In de persoon van Zr. Antonie Ardatin krijgt de hele congregatie deze erepenning toegekend.

In de schaduw van een kathedraal, daar bloeide de liefde open in haar schoonste vormen onder het devies: In Omnibus Charitas... dat deze liefde mag blijven stromen.

Van harte proficiat... ad multos annos !! ●

Cadeau van het personeel als felicitatie aan de 200-jarige congregatie: de levensboom, het embleem van de congregatie, opgevuld met 8 collages van de diverse afdelingen; zie ook volgende pagina's. foto's Lotte IJpelaar

Dankbaarheid

"Gelukkig de mens die, over eigen grenzen heen, zorg draagt voor de ander."

Deze tekst kwam ik tegen in een brief van Mgr. De Korte die hij in de corona-tijd schreef ter bemoediging voor alle mensen in het Bisdom.

Door Zuster Augusta

In de eerste golf van het corona-virus is er veel gedacht en met nog meer liefde gedaan voor alle kwetsbare zieken en ook voor onze zusters. Het personeel hier in huis heeft op allerlei manieren getracht het virus bij ons weg te houden en dat is ook voor een groot gedeelte gelukt. Alleen Zr. Adolphine is er ondanks alle goede zorg, aan gestorven. En Zr. Theresia en Zr. Corrie zijn aan andere lichamelijke zwaktes gestorven.

Wat wij als ingrijpend hebben ervaren is hun overlijden, maar meer nog het feit dat wij geen afscheid van hen hebben kunnen nemen, geen laatste handdruk of groet. Geen dank je wel voor wie zij onder ons waren, geen afscheidsvieringen in de kapel. Het was allemaal zo onwerkelijk.

Onwerkelijk was het bijna om toch ook nog te gedenken dat wij als Congregatie 200 jaar geleden gesticht zijn.

Er waren al zoveel voorbereidingen getroffen en momenten van vieren uitgestippeld, maar het kon niet in die vorm doorgaan.

Het feest voor het 200-jarig bestaan werd in een flink afgeslankte vorm toch gevierd. En het was een prachtig, bijna intiem feest.

Wij konden het vieren omdat de regels rond corona waren versoepeld. Op andere plaatsen in “De Heeriaan” kunt u er van alles over lezen.

Ik wil in dit stukje wat schrijven over alles wat ons personeel gezamenlijk, na zo’n ongewisse, drukke en spannende tijd voor ons deed rond dit feest.

Men had al lang van te voren nagedacht over een actie waarvan de opbrengst dan bij het feest aangeboden zou worden voor dove, doofblinde en andere gehandicapte kinderen in Indonesië en Timor Leste.

Het werd een sleutelhanger-actie. Aan de sleutelhanger was een afbeelding van onze Levensboom bevestigd. (Er zijn nog wat exemplaren te koop bij de receptie).

Tegelijkertijd was men gezamenlijk bezig met het invullen van de 6 open harten die aan de Levensboom hangen. Ieder team gaf invulling vanuit hun eigen taken en bezigheden voor al onze zusters en de zorg er omheen.

Het werd een Levensboom vol activiteiten en werd op 7 juli met veel trots aan ons geschonken. Wij hebben er een mooie plaats voor gevonden in ons klooster.

Collage van de Eenmansfuncties

Collage van de Administratie

Collage van de Keuken

Steeds opnieuw en steeds meer gaan wij ervaren hoeveel onze medewerkers met liefde en zorg voor ons betekenen. Ieder van hen heeft daarin zijn of haar eigen plek.

Wij danken hen allen te samen maar ook individueel voor hun inzet en wij spreken

Collage van de Huishoudelijke Dienst

Collage van de Receptie

de hoop uit dat deze inzet zal blijven “tot in lengte van dagen” die aan ons voorbij vliegen.

Beste, goede en lieve medewerkers, dank voor alles wat jullie voor ons doen. ●

Namens alle zusters,
Zuster Augusta

*Beste, goede en lieve
medewerkers, dank voor alles
wat jullie voor ons doen*

Collage van de Technische dienst en de Activiteiten-
begeleiding

Collage van de medewerkers DMJ in Sint Jozefoord

Wat wij mogen nalaten...

's-Hertogenbosch was in het verleden een stad met een grote verscheidenheid van kloosters en kloosterlingen. Nadat de vrijheid van godsdienst weer werd toegestaan in het begin van de 19de eeuw was onze Congregatie van de Zusters van de Choorstraat de eerste die gesticht werd en wel in 1820. Daarna volgden er nog 24 orden en congregaties in de 19de en 20ste eeuw. Als er over een aantal jaren geen zusters meer wonen zal onze congregatie de stad iets moois nalaten: onze kapel die gebouwd werd in 1911.

Door Zuster Veronie Franken

In 2001 werd onze kapel aangewezen als Rijksmonument. In het betreffende document van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg lezen we – na een uitgebreide beschrijving van de bouw – over dit Monument nummer 522395:

“De kapel, behorend bij het voormalige klooster van het Liefdesgesticht “In Omnibus Caritas” is van algemeen belang. De kapel bezit cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van de geschiedenis van de katholieke congregaties in 's-Hertogenbosch. Het groot-schalige gebouw, behorend bij het voormalige klooster aan de Choorstraat, is voorts van belang als illustratie van de typologische ontwikkeling van de kloosterkapel.

De kapel heeft architectuurhistorische waarde als voorbeeld van de neo-gotische stijl, karakteristiek voor de gebouwen van katholieke kloosters, scholen en instituten rondom de eeuwwisseling van de 19^e naar de 20ste eeuw. Voorts heeft de kloosterkapel architectuurhistorische waarde vanwege de plaats die het inneemt binnen het oeuvre van de architect W. Th. van Aalst. Het object heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van het voor- ➤

“De kapel bezit cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van de geschiedenis van de katholieke congregaties in 's-Hertogenbosch”

malige kloostercomplex van het Liefdesgesticht "In Omnibus Charitas".

De kapel is tot slot van belang vanwege de gaafheid."

In 2005 werd een boekje 'Kapellen van het Moederhuis' uitgegeven. Hierin wordt vermeld dat de vensters in de kapel van nieuwe gebrandschilderde glas-in-loodramen werden voorzien naar een ontwerp van Johannes-Baptist Lambert Simon en

uitgevoerd door de firma Lelieveld uit 's-Hertogenbosch. Dat gebeurde in 1963. In 2014 komt dhr. Ton Vogel de redactie versterken die 2 jaar lang – in 2015 en 2016 – in 8 afleveringen deze ramen in de Heeriaan professioneel beschrijft. Heel graag willen wij als gemeenschap Ton van harte bedanken voor zijn inzet en alle bijdragen aan ons archief en congregatieblad.

We hopen dat de waardevolle kapel in de toekomst een goede bestemming zal krijgen die past in een Godshuis. ●

Beelden van Peter Roovers

Door Ton Vogel

JEZUS ZEGENT DE KINDEREN

Beeldhouwer Peter Roovers (1902-1993) is geen onbekende. Hij maakte in 1953 het Verzetsmonument dat om de hoek, in de Casinotuin, staat. Dus vlak bij het moederhuis aan de Papenhulst.

Al veel eerder kreeg hij een opdracht, en wel van de leerlingen van Concordia.

Tegen de noordzijde van de kapel, op de cour van de kweekschool Concordia, is een reliëf van keramiek aangebracht.

Het was tijdens een reünie van oud-leerlingen van de kweekschool dat het idee geopperd werd om de lerares, zuster Marie van Uden, een cadeau aan te bieden. In 1944 vierde ze haar zilveren kloosterjubiläum. En daarop kwamen de oud-leerlingen en leerlingen terug met een collecte.

Zo kwam uiteindelijk dit toepasselijke kunstwerk tot stand.

VERZETSMONUMENT

Deze foto is genomen op 4 mei 2020. Op de sokkel staat de volgende indrukwekkende tekst van professor Leonardus Cornelius Michels (1887-1984). Een Schijn-delaar die op veel plaatsen doceerde. Hij overleed in Ubbergen.

*‘Gedenk die tot der dood getrouw,
In ’t zicht van tirannieke machten,
Het vege lijf ten offer brachten,
Opdat de geest verwinnen zou.’ ●*

Algemene Oversten DMJ - slot

Het Tweede Vaticaans Concilie 11 oktober 1962 tot 8 december 1965

In deze aflevering sluiten we de serie Algemene Oversten DMJ af. In het vorige nummer, van april 2020, eindigden we met een foto - op bladzijde 21 - van het Bestuur dat gekozen werd op 11 mei 1959. Het was de laatste bestuursperiode van Zuster Elise van der Westen. Haar opvolgster Zuster Lambertine Eijgenraam had ook zitting in dit bestuur.

Deze periode werd gekenmerkt door het Tweede Vaticaans Concilie en veel studies over het religieuze leven.

Door Zuster Veronie Franken

Paus Joannes XXIII nam in 1959 het initiatief om een algemeen of oecumenisch concilie bijeen te roepen. In zijn openingstoespraak sprak hij de volgende woorden:

‘Wij hebben niet alleen de plicht de kostbare schat die het erfdeel van het geloof is, te bewaren alsof wij ons alleen met het verleden bezighouden. Wij moeten ons veeleer moedig en zonder vrees beijveren voor het werk dat onze tijd van ons vraagt. Zo gaan wij verder op de weg die de Kerk twintig eeuwen gegaan is.’

In de laatste bestuursperiode van Zuster Elise van der Westen waren er al verschillende veranderingen en studies in gang gezet. Heel belangrijk was de studiec ommissie die op 10 juni 1964 geïnstalleerd was. Zuster Lambertine was dus goed op de hoogte en had een belangrijke bijdrage geleverd aan het Rapport van de studie-

commissie ter voorbereiding van het Generaal Kapittel 1965.

De onderwerpen waren:

Theologische bemerkingen betreffende de aard en de zin van het religieuze leven.

Samenvatting van de theologische bemerkingen betreffende de aard en de zin van het religieuze leven.

Enige gedachten over het religieuze leven van “onze” Congregatie in deze tijd.

Aanwijzingen betreffende herziening van Constituties – Directorium en wisselende bepalingen.

Conclusies uit gegevens van studiec ommissie en subcommissies.

Suggesties voor organisatie en werkwijze van het Generaal Kapittel.

Dit resulteerde in: “Bijlagen bij het rapport van de studiec ommissie ter voorbereiding van het Generaal Kapittel 1965”.

Op het Keuzekapittel dat gehouden werd onder voorzitterschap van Mgr. M.A.P.J. Oomens, werden gekozen:

Tot Algemeen Overste: Zuster Lambertine Eijgenraam, tot Vicaresse: Zuster Vianney de Lange. De overige bestuursleden waren: Zuster Francesco van Pinxteren, Zuster Marie Gabriël van der Westen en Zuster Parenta Wiegers.

Het Keuzekapittel op 11 mei werd gevolgd door het Zakenkapittel, hiervoor werd het bovenstaand Rapport van de studiecmissie gebruikt. Er waren 4 long-weekends voor gepland en de sluiting was op Pinksteren (6 juni).

Alles werd uitgewerkt en in de vorm van katernen in druk uitgegeven. Alle zusters van de Congregatie ontvingen een katern.

ZUSTER LAMBERTINE EIJGENRAAM

Algemene Overste van 11 mei 1965 t/m 29 mei 1971.

Biografie

Zuster Lambertine Eijgenraam werd op 29 juni 1903 geboren te Tilburg als Maria Wilhelmina Josephina Eijgenraam. Haar vader was Lambertus Johannes

Moeder Lambertine

Maria Eijgenraam, haar moeder Elisabeth Frederica Maria Masion.

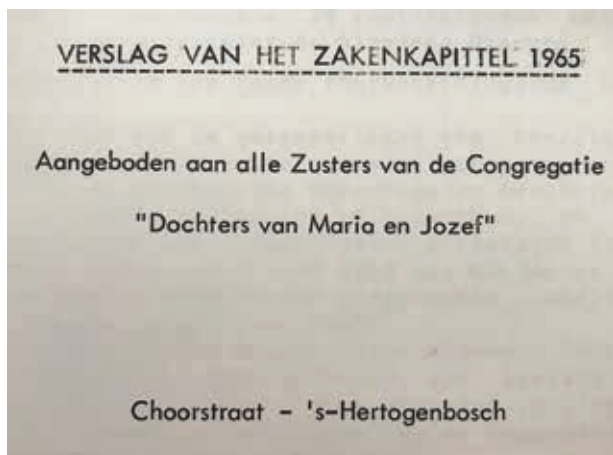
Op 25 juni 1927 trad zij in de Congregatie van de Dochters van Maria en Joseph en ontving bij haar kleding de naam van Zuster Lambertine.

Haar eeuwige professie deed zij op 26 december 1931.

Toen zij op 11 mei 1965 gekozen werd als Algemene Overste, had zij al veel ervaring in besturen. Op dat moment was zij lid van het Hoofdbestuur en hoofd van de Kweekschool Concordia.

Op 8 juli nam Zuster Lambertine afscheid als directrice van de Kweekschool.

Per 1 september werd als directeur van de – gefuseerde – Kweekscholen Mariënborg en Concordia benoemd de Heer Kampert. Zuster Marie Immaculée werd benoemd tot adjunct.

JUNI 1965: NIEUW LIEFDEWERK

Het Bestuur werkte mee aan de oprichting van internaat en school voor slechthorende en meervoudig gehandicapte kinderen: de Mgr. Terwindtstichting Voor dit werk werd Zuster Josine Aarts vrijgemaakt.

Anno 2020 bestaat deze school in Groesbeek nog steeds als onderdeel van de Stichting Koninklijke Kentalis, een Nederlandse organisatie die onderzoek, zorg en onderwijs biedt aan mensen met beperkingen in horen en communiceren doordat ze doofblind, doof of slechthorend zijn en waarbij onze Congregatie al vanaf 1840 bij betrokken is. Naast Zuster Josine hebben in de loop van de jaren ook aan deze school gewerkt: Zuster Gemma Galgani de Wilt, Zuster Hilde Wagemans, de zusters Monique Cillessen, Annecathrine van Haren, Ine Sterk en Jacqueline Muller. Op 2 oktober 1965 bestond het Instituut voor Doven in Sint-Michielsgestel 125 jaar. Al die jaren zijn onze zusters daar werkzaam geweest!

En op 24 september van dat jaar ging Zuster Francisca, die enkele maanden in Holland was, weer terug naar de Congo. Tegelijk met haar vertrok een leek, mej. Jo van Tiem, een onderwijzeres uit Doesburg, die door de Congregatie werd uitgezonden. Dit zou vaker gaan gebeuren.

GEGEVENS OVER ONS NOVICIAAT IN DEZE JAREN.

Als in augustus 1963 Moeder Parenta Wiegers eervol ontslag heeft gekregen als Novicenmeesteres, wordt Zuster Cunera Wessels voor deze taak benoemd.

Er worden dan al gecombineerde lessen gegeven met andere noviciaten.

Ons noviciaat zal samen werken met dat van JMJ-Mariënborg en de Zusters van Carolus Borromeus. Om beurten in de drie huizen.

Er werd al lang gesproken over de bouw van een nieuw noviciaat. Het bestaande gebouw is slecht van constructie en vochtig; de novicen moeten meer de buitenlucht in, meer beweging in de frisse lucht hebben. Redenen waarom een nieuw te bouwen noviciaat wordt aangebouwd aan Jozefoord te Nuland.

Intussen is het aantal novicen schrikbarend achteruit gegaan. Een nieuw gebouw zetten, enkel als noviciaat zou niet verantwoord zijn.

Er zal daarom een "Vormingscentrum" achter aan de ziekenvleugel gebouwd worden waar het noviciaat zijn intrek zal nemen en waar ruimte zal zijn voor ontwikkelingen in de toekomst. Maar zover is het niet gekomen wat het noviciaat betreft.

Het Vormingscentrum daarentegen ging tot 1 september 1989 een prachtige tijd tegemoet!

Daarna was het gebouw nodig voor de uitbreiding van Jozefoord.

Zuster Cunera vroeg in december 1965 ontslag als Novicenmeesteres en Zuster Clemens Marie Groenen werd benoemd tot Overste - Novicenmeesteres.

Omdat de vorming in het noviciaat moeilijk werd, gezien de kleine groep novicen, werd besloten een beperkt aantal refterzusters aan het noviciaat toe te voegen. In de refter van het Moederhuis werd gevraagd welke zusters zich hiervoor beschikbaar wilden stellen en twaalf van hen werden benoemd voor deze nieuwe gemeenschap.

Op 15 februari 1966 begon de nieuwe gemeenschap met een avond-Eucharistieviering. Ofschoon dit zeker een verbetering betekende, meende het Bestuur toch, anderhalf jaar later, een andere weg te moeten gaan.

Achterzijde van het
Vormingscentrum

In augustus 1967 werd het noviciaat verplaatst naar ons bestaande huis in De Ruyterstraat te Tilburg. Het bleef daar tot 1972. Toen werd 'Tilburg' opgeheven. Er kwamen geen nieuwe aanvragen meer en de groep ging langzamerhand om diverse oorzaken uit elkaar.

Zuster Cunera bleef de lessen geven aan de Kweekschool en kreeg de leiding van het nieuwe Vormingscentrum in Nuland. Dit werd op 11 juni 1966 ingezegend. Daar werd in de Paasvakantie van 12 - 18 april voor het eerst de retraite gegeven

BIJZONDERE GEBEURTENISSEN IN 1966

Per 1 januari wordt in Waalre het bestuur van de scholen overgedragen aan het Kerkbestuur.

Met de grote vakantie trekt de Congregatie zich terug uit Grevenbicht.

In het Martinushuis in Nuland wordt met het nieuwe schooljaar de VGLO school opgeheven. Zo ook in Liessel.

Van 25 februari t/m 16 april, zijn Moeder Lambertine en Zuster Parenta naar Wonosobo geweest voor een visitatie.

Hier moeten we even terug gaan in de tijd. Eind 1962 was een begin gemaakt met een eigen noviciaat. De eerste zuster die bleef

was Sri Redjeki die op 1 november 1963 intrad en als Zuster Anna Maria als eerste Indonesische zuster op 19 augustus 1973 haar eeuwige professie deed. Zij overleed op 7 maart 2010.

Dit was het begin! Zie ook *De geschiedenis van Indonesië* in de vier afleveringen van De Heeriaan Jaargang 41 2012 op de website, www.congregatiedmj.nl

Door de snelle veranderingen in het hele denken over het religieuze leven, meende het Bestuur dat het bouwen van nieuwe kloosters met het oog op de toekomst niet meer verantwoord was. Zoals b.v. in het Instituut voor Doven. In plaats daarvan werden er in Sint-Michielsgestel 2 stellen huizen aangekocht. Berkenlaan 131/133 en Bremstaat 25/27. Hier konden 16 zusters gehuisvest worden, van wie verschillenden op het Instituut werkten, in december 1968. Zo ook in Nijmegen, op de Berg en Dalseweg, De Kwakkenberg, Annastraat en nog op andere plekken.

Er waren groepjes zusters die een nieuwe wijze van religieus leven wilden uitproberen en ook door het veranderen van werkzaamheden, b.v. op pastorieën, gingen velen 'alleen' wonen, zoals het genoemd werd in die tijd.

De geschiedenis van de Zusters in de Assendelftstraat in Den Haag, (van 8-9-1966 t/m 1-2-1994) heeft Zuster Sivera Janssen op verzoek duidelijk opgeschreven.

Dit deed ook Zuster Laetantia van Kessel over hun leven en werk op de Sint Maartenskliniek, toen ze woonden op de Berg en Dalseweg. (1-7-1969 t/m 1-11-2004).

CONGO

Op 14 januari 1967 vertrokken Moeder Lambertine en Zuster Marie Gabriël voor een visitatiereis naar Congo.

Het lag in de bedoeling om in Kabuluanda met leken te gaan werken. Het betreft een team van 3 meisjes, een verpleegster, kinderverzorgster en onderwijzeres. Zij zullen zich voorbereiden door een studie van

de Franse taal en het volgen van een 6-weekse cursus van de Memisa. In het najaar van 1967 zullen zij dan naar Congo vertrekken.

KLEDING

Begin mei 1967 is een regeling getroffen met betrekking tot verandering van de kleding. De Zusters krijgen toestemming om over te gaan tot burgerkleding. Ook het habijt en de sluier mocht men blijven dragen.

MOEDERHUIS

In de 2^e helft van 1966 is men begonnen met de nieuwe achterbouw. In mei 1967 met de verbouwing van het z.g. "Jodenschooltje" naast het rectoraat. Dit laatste huis wordt woonhuis van het bestuur.

Papenhulst 7

Een bijzonderheid is dat op deze plek 'De Heeriaan' – in nieuwe vorm – vanaf 2010 gestalte krijgt. Hier is de werkkamer van Mw. Brigitte Lutters, Ambtelijk Secretaris Algemeen Bestuur Congregatie Dochters van Maria en Joseph en hoofd van de redactie.

Er wordt besloten een leek aan te stellen als economisch adviseur, hiertoe waren al meerdere congregaties overgegaan omdat er veel zaken zijn die door ons niet afdoende beoordeeld kunnen worden. Op 22-11-1967 werd de Heer Drs. F.L.F.N. Russel benoemd tot economisch adviseur van de Congregatie. Vanaf januari 1968 zou hij één dag per week voor ons gaan werken om in te lopen. Per 1 juni 1968 komt hij in vaste dienst.

Op 15 januari 1968 vertrokken Moeder Lambertine en Vicaris Oomens naar Wonosobo voor een werkbezoek. Er wordt een nieuw werk begonnen in Semarang, werken onder de daklozen. Zuster Martinetta van Laarhoven zal alvast zo nu en dan naar Semarang gaan om in te werken. Een reden is ook: als men nieuwe postulanten aan zal willen trekken moeten er meer liefdewerken zijn. Niet iedereen is geschikt voor het dovenonderwijs. Enkele nieuwe zusters worden voor Wonosobo benoemd, o.a. Zuster Felicitas Wijnen en – op haar eigen verzoek – de novice Nell Dujardin.

In de loop van de jaren 1967/1968 werden er steeds meer zusters gevraagd voor hulp op pastorieën. Het bleek onmogelijk aan alle aanvragen te voldoen. Het bestuur maakte de aanvragen aan de zusters van de Congregatie bekend. Een aantal zusters vroeg in aanmerking te mogen komen. Eind 1968 waren er rond de 20 zusters op

diverse plaatsen werkzaam. Zij woonden dan op de pastorie of alleen en vielen terug op een gemeenschap in de buurt.

SAMENWERKING TUSSEN CONGREGATIES

In april 1968 begon de samenwerking tussen de volgende vijf Congregaties, voor specifieke projecten en algemene problemen: Zusters van de H. Jozef – Amersfoort, de Zusters van de Voorzienigheid – Amsterdam, de Juliaantjes – Heilo, de Zusters van de Choorstraat – Den Bosch en de Clarissen van Hengelo (Gld)

PROFESSIE DOVE ZUSTERS

Op 27 oktober 1968 hebben zes dove zusters, die tien jaar of langer in de Congregatie waren, hun eeuwige geloften afgelegd. (Zusters van Gertrudishof, zie de vorige Heeriaan).

WEEKENDS EN BEGELEIDING VAN COMMUNITEITEN

De weekends die al enkele jaren voor jongeren en voor sommige groeperingen van zusters gegeven werden, zijn in het jaar 1968/1969 uitgebreid. Alle zusters die dit willen, kunnen zich voor de weekends opgeven. De begeleiding van de kleine groeperingen zijn in handen van Dom Nuy. In 1969 heeft de bestuursoverdracht plaats gehad van het Pedagogisch Instituut en de Orthopedische Inrichtingen. Eveneens de overdracht van de scholen. Ook werd in december 1969 besloten het internaat van kweekschool Concordia op te heffen wegens het teruglopen van het aantal internen. Hetzelfde gebeurde per 1 augustus 1970 in Best.

De administratie van de scholen is per 1-1-1970 overgegaan naar het schoolbureau in Vught.

Er verandert veel in de Congregatie. Behalve Sint Jozefoord, ons bejaardenhuis in Nuland, komen er ook in andere huizen aparte afdelingen voor bejaarde zusters, o.a. in Liessel, Eindhoven-Strijp en het Martinushuis in Nuland.

HET VERNIEUWINGS KAPITTEL

Al vanaf oktober 1968 zijn er besprekingen gevoerd tussen Vicaris Oomens en het bestuur over het – volgens de normen ter uitvoering van het Decreet “Perfectae Caritatis” van Vaticanum II – te houden vernieuwingskapittel. Dit is bedoeld als een buitengewoon kapittel met als onderwerp: “De vernieuwing van het religieuze leven” Er is in de Congregatie heel veel aandacht aan besteed. Er werd een Centrale Commissie samengesteld die als opdracht kreeg: Een procedure voor de keuze van de kapittelleden en het aftasten van onderwerpen.

De procedure werd op 11 mei 1969 naar

Rome gezonden ter goedkeuring. Het antwoord uit Rome, gedateerd 6 oktober 1969, werd op 20 oktober ontvangen.

De kapittelleden werden gekozen en tijdens het kapittel werden de besluiten onmiddellijk aan de zusters bekend gemaakt. Eind 1970 verscheen het: Rapport van het Vernieuwingskapittel van de Zusters van de Choorstraat Gehouden in het Vormingscentrum te Nuland.

Er kwamen veel actiepunten naar voren o.a. de begeleiding van de gemeenschappen. Weekends met actieve inzet voor alle belangstellende zusters van de Congregatie.

Op 7 juli 1970 wordt ook het 150-jarig bestaan van de Congregatie gevierd.

Van Zuster Lambertine gingen meerdere brieven uit in verband met het feest dat naar de wens van de zusters op bescheiden wijze en in eigen kring zou gevierd worden.

De werkgroep ‘gebed’ verzorgde liturgische teksten. In het Moederhuis gaf Zuster Tharcisius Benne in de vooravond een historisch overzicht. De Eucharistieviering in de kapel was stijlvol en aangepast. Verslagen uit de pers en fotomateriaal zijn te vinden in het archief.

En het leven gaat maar verder... Negen zusters gaan dit jaar met pensioen en drie ontvangen een invaliditeitspensioen. Er zijn steeds minder zusters voor scholen en het andere werk. In dit jaar treden er ook zusters uit.

Het jaar 1971 begint met veel verschillende bijeenkomsten o.a. voor leidsters van groepen, voor vertegenwoordigsters van kleine groepen, voor alleenwonende zusters, voor een weekend voor de zusters in verband met het Vormingsplan, om beurten geleid door de Heren Kamphorst en

Versantvoort. En een bijeenkomst met de jongerengroep die voor het kapittel van 1971 samenkwam onder leiding van pater Leenhouders en waar zuster Francesco van Pinxteren ook aan meewerkte.

In januari en maart legden de laatste (!) zusters hun eeuwige geloften af: de zusters Anke van Ewijk en Arnoldine (Corrie) van Boxtel.

Op 31 januari kwam ook Marie Louise van Daele naar Tilburg. Zij werd na verloof van tijd het eerste (en laatste?) geassocieerde lid van de Congregatie.

Op 29 mei 1971 werd een nieuw bestuur gekozen en trad Zuster Lambertine af als Algemene Overste. Zij nam verschillende taken o.a. van De Heeriaan weer op zich

en heeft ook daarna als hoofd van de redactie tot haar 90ste verjaardag in 1993 een groot aandeel aan dit blad gehad! In 2004 overleed zij op 100-jarige leeftijd in Sint Jozefoord.

Na haar waren de volgende zusters Algemene Overste:

Zuster Vianney de Lange

1971 - 1983

Zuster Cecilia van der Poel

1983 - 1989

Zuster Giovanni van Lochem

1989 - 2003

Zuster Rosa de Lima Wigink

2003 - 2013

Zuster Antonie Ardatin

2013 ●

Bij het 175-jarig bestaan van de Congregatie op 7 juli 1995 is deze groep (ex-)algemeen oversten gefotografeerd.

Van links naar rechts zittend: Zuster Lambertine Eijgenraam en Zuster Elise van der Westen.

Staand: Zuster Cecilia van der Poel, Zr. Giovanni van Lochem en Zuster Vianney de Lange.

Slotakkoord

Tijdens mijn werk op het archief, vanaf 1992, kwam ik de grote bijdrage van Zuster Lambertine Eijgenraam aan onze geschiedenis tegen. Het begon in 1950 toen ons Congregatieblad De Heeriaan voor het eerst verscheen naar aanleiding van het feit dat de H. Regel 100 jaar geleden in 1850 goedgekeurd werd.

Door Zuster Veronie Franken

Vanaf 1956 tot 1965 is door Zuster Lambertine de volgende serie in de Heeriaan gepubliceerd: *Uit de schatten van de Congregatie: verzamelde en uitgetypte brieven van Pastoor Heeren*

Toen ik jaren geleden op het archief een lijst vond met informatie over deze serie was mijn interesse direct ge-

wekt. En nog later, toen ik merkte, hoezeer onze zusters in Indonesië geïnteresseerd waren in het leven en werken van Pastoor Heeren, was het duidelijk: dit alles moet bijeengebracht en gedigitaliseerd worden om de geschiedenis

van het eerste begin van de Congregatie ook voor hen veilig te stellen. Een eerste aanzet hiertoe hebben het Bestuur en Zr. Alphonse van den Eerenbeemt in 1989 al gegeven door een aantal brieven in het Indonesisch te laten vertalen door Broeder Kees Kappé FIC.

De bijdrage van Zr. Lambertine, die de oude geschriften ontcijferde en uittypete, is van onschatbare waarde gebleken! Het schrift is vaak moeilijk te lezen en nu, 50 jaar later, zijn vooral de brieven van Pastoor Heeren in slechte staat en nog moeilijker te ontcijferen dan in de jaren '60 van de vorige eeuw.

Wij hebben nog meer aan Zr. Lambertine te danken. De uitgave van de Heeriaan werd eind 1965 stopgezet. Juist in de tijd dat zij Algemene Overste was. Vanwege gebrek aan mankracht en kopij? We weten het niet precies. In mei 1971 werd Zr. Vianney de Lange gekozen tot Algemene Overste.

En weer een jaar later was het Zr. Lambertine die opnieuw een Congregatieblad opzette met de naam: Kontaktblad Kongregatie Choorstraat. Afgekort: KKC. Jarenlang is zij voorzitter van de redactie geweest en tot aan haar 90ste verjaardag in 1993 hierbij betrokken. Door een spellingswijziging in 1998 moest de K van Kontakt en van Kongregatie vervangen worden en werd op verzoek van veel zusters teruggegrepen naar de eerste naam: De Heeriaan.

In de 70 min 7 jaar dat de Heeriaan / KKC bestaat hebben er minstens 20 zusters hun beste krachten gegeven aan dit blad. Bij de nieuwe start in 2010 mochten we ook op andere medewerkers rekenen, waar we heel blij mee waren en die prachtige bijdragen hebben geleverd. Dank!!! Als binnen afzienbare tijd ons archief naar het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven gebracht wordt, dat gevestigd is in Sint Agatha, dan zijn onze ingebonden Heerianen een prachtig onderdeel van het gehele archief van de **“Dochters van Maria en Joseph”** ●

Fancy Fair 1 september 2020

Ieder jaar wordt in het Moederhuis een Fancy Fair georganiseerd onder de zorgvuldige leiding van Zuster Adolphine. Dit is altijd een vrolijk en gezellig gebeuren.

Zuster Annecathrine is ermee gestart (destijds voor de aankoop van een koe) en Zuster Adolphine nam het stokje jarenlang van haar over. De opbrengst was voor een goed doel, ter ondersteuning van projecten voor arme mensen in Indonesië.

Zuster Adolphine was zeer betrokken bij de organisatie van de Fancy Fair, vandaar dat we haar nu de koningin van de Fancy Fair noemen.

Voordat Zuster Adolphine op 23 maart 2020 stierf, heeft zij zelf op haar reis naar Indonesië het doel gekozen voor de Fancy Fair in 2020. Ze wilde graag steun geven aan het project: Parahita Jonge Boeren Groep in Wonsobo, Indonesië.

Zij heeft dit project tijdens haar reis bezocht en met veel plezier meegewerkt bij het oogsten van de aardbeien. Dit jaar organiseerden wij voor het laatst een Fancy Fair in het Moederhuis. Dank aan allen die mee zorgen of gezorgd hebben voor het welzijn van het Fancy Fair de afgelopen jaren, Terima Kasih!

De Parahita is een zakelijke onderneming om alternatieve inkomsten te genereren en is tevens een werkpilot voor ontwikkelingen van het dorp. Het project probeert

biologische aardappelzaden, de aardbeienteelt en een geitenfokbedrijf te ontwikkelen. Het project staat open als leerplek voor jongeren uit de omgeving. ●

Zuster Adolphine, de 'koningin van de Fancy Fair'

Zuster Adolphine reed op een motor om de jonge boeren in het dorp in Wonosobo te bezoeken.

De Kapucijnen verlaten 's-Hertogenbosch na vier eeuwen, deel 6 (slot)

De franciscanen hebben het kapucijnenklooster op de Van der Does de Willeboissingel overgenomen. Het blijft dus in de franciscaanse familie. Het klooster heet nu 'Stadsklooster San Damiano'. San Damiano is de naam van een eertijds verlaten kerkje, even buiten Assisi dat een belangrijke rol heeft gespeeld in het leven van Franciscus. Hier werd hij aangesproken door de Gekruisigde die Franciscus opdroeg: "Herstel mijn huis, dat zoals je ziet in verval is geraakt"

We besluiten hierbij het verhaal over de honderd en twintig jaar kapucijnen in de stad: van 1898 tot 2018..

door Ton Vogel

VELERLEI PASTORAAT

Het pastoraat voor gevangenen kwam voort uit de oorlogstijd. In het voormalig Kamp Vught werden in 1950 de laatste oorlogsmisdadigers gevangen gehouden. Pater Adrianus Koens werd aalmoezenier bij deze mensen. In een van de leegstaande gebouwen werd daarna jeugdgevangenis Nieuw Vosseveld gevestigd. Enkele kapucijnen waren hier aalmoezenier tot 1982. Onesimus van de Ven was één van hen. In 1972 werd hij pastoraal werker in het Huis van Bewaring in Den Bosch. Tot aan zijn pensioen in 1990.

Behalve met dit gevangenis-pastoraat hielden de kapucijnen zich na de oorlog bezig met enkele andere pastorale activiteiten. Pastoraat ten behoeve van arbeiders, het zogenaamde bedrijfsaposto-

laat, was een nieuw werkerrein. Bisschop Mgr. W. Mutsaerts was geen voorstander van 'priesterarbeid', maar stond bedrijfsapostolaat wel toe. In 's-Hertogenbosch begon de kapucijn Ignatius Breuer in 1957 met

Beeld van St. Franciscus

dit werk. Hij was leraar op Westdonk, een technische school in de stad, en had via zijn leerlingen toegang tot bedrijven in de omgeving. Hij kreeg een aanstelling als deeltijd-bedrijfsaalmoezenier. Het werk werd geformaliseerd in de Stichting Bedrijfsapostolaat, die gevestigd werd in de Luybenstraat, vlak bij het klooster. Daar was plaats voor een tweede aalmoezenier, Anthymus Bosdriesz. Hij was leraar, maar probeerde ook een mentaliteitsverandering te bewerkstelligen bij de grote Bossche bedrijven. De twee kapucijnen werkten tot 1962 bij de stichting. Daarna namen leken het werk over. De kapucijnen concentreerden dit apostolaat in Amsterdam. Van geheel andere aard was het Via Pacis-apostolaat (Weg van de Vrede). Hierbij werden mensen begeleid die

Beeld van het
H. Hart van
Jezus

ENKELE MARKANTE KAPUCIJNEN

Een niet zo'n opvallende wijziging aan kerk en klooster dateerde uit het jaar 1947. In de gevel van het klooster werd een beeld van Sint Franciscus geplaatst. En in een nis in de voorgevel van de kerk kwam een nieuw beeld van de kerkpatroon: het H. Hart van Jezus. Beide beelden werden gemaakt in een expressieve stijl. Vooral de Christus met doornenkroon, die zijn wonden toont, was iconografisch bijzonder. De kapucijn Urbanus Westerwoudt (1917-1998) was de beeldhouwer. Hij was in 1937 in 's-Hertogenbosch ingetreden en in 1944 priester gewijd. Hij volgde les in beeldhouwen, maar in plaats van een creatieve missie te volgen, vertrok hij naar West-Duitsland. Hier werkte hij met medebroeders in de zielzorg voor de 'Vertriebenen' uit het oosten en de 'Heimatflüchtlingen'. Hij bleef zijn hele leven in Duitsland wonen en werken en werd zelfs Duitser. Op het eind van zijn leven legde hij zich weer op beeldhouwen toe.

Dichter bij huis bleef broeder Nicolaas Huijbers (1871-1956). Hij woonde in 1948, bij het gouden jubileum, zelf ook 50 jaar in het klooster. Hij was het voorbeeld van de

zich wilden bekeren tot het katholicisme. In het klooster van 's-Hertogenbosch bestond die mogelijkheid ook. Vooral mensen die een zogenaamd gemengd huwelijk wilden aangaan, kozen vaak voor deze gesprekken. Tussen 1945 en 1960 waren daar gemiddeld 20 belangstellenden per jaar, waarvan er elk jaar ongeveer 15 gedoopt werden. De gesprekken vonden gedurende een

half jaar wekelijks plaats. In het Bossche klooster kwam in 1965 tijdens een bijeenkomst een landelijk netwerk tot stand. Pater Fidelius van der Horst werd voorzitter van de groep van tien collega's die zich met dit werk bezighielden. Na 1968 werd dit pastoraat geleidelijk afgebouwd. Men kwam tot het inzicht dat dit pastoraat meer in de parochies thuishoorde.

Kapucijnen 'op termijn'

eenvoudige, hartelijke kapucijn. Hij werkte als portier van het klooster en was in de wijde omgeving bekend als 'termijnbroeder', de kapucijn die geregeld 'op termijn ging'. Hij bedelde om aalmoezen in een bepaald gebied. De minderbroeders zijn immers een bedelorde. Altijd opgewekt van karakter verlichtte hij goede werken. Acht jaar na het jubileum overleed hij in 's-Hertogenbosch. Na zijn dood werd even overwogen of men een proces van heiligverklaring moest inzetten. Daar zag men toch van af.

De Bosschenaar Gerlach Schummer (1901-1987) was

kapucijn sinds 1919 en ging na zijn priesterwijding in 1927 geschiedenis studeren in Leuven. Hij zou zijn hele werkzame leven schrijven over geschiedenis en kunst. Over zijn eigen orde en aanverwante congregaties publiceerde hij regelmatig. De geschiedenis van zijn geboortestad kende hij goed. Vooral de publicaties over leven en werk van Hieronymus Bosch trokken allerwegen aandacht. Hij gaf vaak lezingen over deze meest bekende Bosschenaar. Met het noemen van enkele markante kapucijnen mag niet vergeten worden dat juist de vele hardwerkende, anonieme broeders en pa-

ters de orde van de kapucijnen gemaakt hebben.

BIBLIOTHEEK

Een tot nu minder belicht facet van de kapucijnen was de passie voor boeken. In elk klooster bevond zich wel een bibliotheek. Na de bouw van het provinciaalaat, midden jaren '30, ontstond het plan een centrale catalogus samen te stellen. Theobald van Etten ging na zijn studie aan het werk om dit plan te realiseren. In 1960 was de zeer brede collectie gecatalogiseerd. Na 1964 werd in Tilburg een gezamenlijke priesteropleiding ontwikkeld waar ook de kapucijnen in participeerden. De kapucijnen stelden hun theologiebibliotheek ter beschikking van de Theologische Faculteit. In 1998 gingen de kostbare handschriften en incubabelen naar de bibliotheek van Tilburg University. Een deel van de collectie Gerlach, met name de publicaties over Jeroen Bosch, werd hier ook ondergebracht.

PAROCHIE BINNENSTAD

Op 1 januari 1972 werd in 's-Hertogenbosch de parochie 'Binnenstad' gestart. Door het priestertekort en het dalend kerkbezoek was een nieuwe opzet noodzakelijk. Op 2 januari werden de St. Leonarduskerk en de St. Pieterskerk daarom gesloten.

Beide kerken werden, respectievelijk in 1973 en 1982, gesloopt. Naast de kerken van St.-Jan, St.-Jacob en St.-Cathrien werd de H. Hartkerk van de kapucijnen deel van de grote stadsparochie. De wijk 't Zand, voorheen behorend tot de Leonardusparochie, werd nu het pastorale werkterrein van de kapucijnen.

De kapucijn Barnabas van den Brule (1921-2009) werd pastoor van de parochie. Omdat de kapucijnenkerk een parochiekerk werd, moesten de gewone activiteiten van een parochie georganiseerd worden, zoals een lectorengroep, kindernevendiensten, een crèche, een koor, een ziekencomité en andere zaken die vrijwilli-

gers in een parochie doen. Pastor Barnabas werkte in alle eenvoud en edelmoe-digheid, stond dicht bij de mensen en maakte zich daardoor gezien en geliefd. Na zijn intrede in 1943 en priesterwijding was Barnabas op diverse plaatsen actief in het pastoraat. Van 1972 tot 2002 was hij pastor in 's-Hertogenbosch, met veel steun van zijn medebroeders. In 1998 werd hij door de Vereniging Rond Janus en Bet uitgeroepen tot 'Bosschenaor van 't jaor'. In zijn afscheidsmis roemde vicaris J. Schröder hem als een 'goeie priester en een echte herder' en overhandigde hem de parochiepenning. In 2003 verhuisde broeder Barnabas naar Tilburg.

BOSSCHENAOR VAN 'T JAOR 1998

Tijdens de 'Huldeging van d'n Bosschenaor van 't jaor 1998' werd pater Barnabas 'in 't zunneke gezet. En goed ok. Niet alleen Jaonus en Bet stonden mee d'rre smoel veuraon, ook professor J.P.A Coopmans van 't komitee 'Een Eeuw Kapucijnen in 's-Hertogenbosch' sprak. Diejen mens wist ok allèneg maor goeie dinge van die paoters en bruders te vertelle. En dieje klètsmèijer Cor Swanenberg kwaom ... nou dè was lache geblaaze, tot

Bibliotheek
van de Bos-
sche Kapucij-
nen

dèt de traone over oewe smoel liepe...'

'Toen heet paoter Barnabas nog 'n stukske veurgedraoge in 't Anwerps. Hij keek door de ogen van 'Het aontje van de Capucienenkerke, en dat staot al 100 jaor op de toren'. Een eerste fragment: 'Het kan verbazink wekken dat bij het eeuwfeest er één is die het allemaol van het begin heeft meegemaakt en zelfs nog wâ méér. Ahwel, wanneer men een kerktoerentje bouwt dan voorziet men tijdig ôk het aontje dat op die toren zal moeten staon...

Ik stond dan ôk al enigte maonden tevoren te wachten bij de bouwmaterialen en ik heb die tijd goed besteed zonne, want er verschenen in die daogen nogal wâ berichten in de gazet van Den Bosch vóór en tégen dieë bouw!

Fameus waoren de raodsvergaoderingen van de gemeente in die daogen vermits het gedeelte van de wijk 't Zand, waar het klôster gebouwd zou gaon worden, eigenlijk bestemd was als villawijk en daor bouwde zo maar niet een klôster van bedelbroeders.

Maor er kwam een compromis: de muren rond den hof zouden zodaonig gemetseld dienen te worden dat het karakter van een villawijk da-

Kloostermuur met beeld van de minderbroeder Antonius van Padua

ordoor niet teloor zou gaon, en dâ is ôk goe te zien door die kleine kapiteeltjes tussen de verschillende vakken. En ôk de gekleurde steentjes ertussen geven een wat speels en voornaom aonzien'.

JAREN VAN GELEIDELIJKE TERUGGANG 1965-2008

Tussen 1962 en 1965 werd in Rome het Tweede Vaticaans Concilie gehouden. De intentie was de Kerk bij de tijd en weer tot bloei te brengen. Tegelijkertijd groeide er een proces van secularisering. De kapucijnen maakten een

lang proces door waarin zij trachtten terug te gaan naar de oorspronkelijke inspiratie en die in harmonie te brengen met de huidige tijd. Een aantal elementen die Franciscus zo niet bedoeld had, waren binnengeslopen.

Franciscus zag liever een convent en niet een klooster met 'slot': een convent gaf meer openheid. Zoals zijn intentie was werd nu ook het 'stands'-verschil tussen paters en broeders opgeheven: broeder was voortaan ieders aanspreektitel.

De kapucijnen brachten in deze periode hun levenswijze bij de tijd. De buitenwereld pakte dit kennelijk niet op: er kwamen geen nieuwe leden bij en er waren veel uittredingen.

Het 28e kapittel in juli 1963 preludeerde al op het proces van vernieuwing. Onder leiding van provinciaal Geron-tius Loonen werden principiële, maar ook praktische zaken (o.a. aanpassing van de kleding) besproken. Onderwerp van gesprek was ook de sluiting van kloosters.

Niet alleen door uittredingen en het tekort aan nieuwe leden moesten kloosters sluiten, maar ook doordat men soms in kleinere groepen ging wonen, buiten het klooster. Tussen 1959 en 1972 werden 8 kloosters in het land gesloten. Op enkele plaatsen bleven kapucijnen

wel parochiekerken bedienen. In een volgende fase ging men meer gestructureerd verder met de afbouw. Een commissie stelde een plan op, waarin rekening werd gehouden met de wensen van bewoners, de verkoopbaarheid en met de bouwkundige toestand. Op termijn werden 8 huizen opgeheven, 6 kloosters zouden (voorlopig) blijven, waaronder het klooster van 's-Hertogenbosch.

In 1970 waren er nog 538 kapucijnen, dat aantal liep terug van 326 in 1980 naar 214 in 1990 en naar 97 leden in 2008. Tussen 1985 en 1995 overleden meer dan 100 broeders, terwijl er 7 nieuwe leden bijkwamen. De gemiddelde leeftijd in 1998 lag boven de 70 jaar.

MODERNISERING

Het klooster in 's-Hertogenbosch moest nodig aangepast worden: de cellen bleken te klein. In de jaren '70 dacht men de oplossing gevonden te hebben. Ieder broeder kreeg twee cellen: een om te werken en te bid-

den, een om te slapen. In de praktijk bleek deze oplossing niet goed voor iedereen. In 1989 koos men voor een radicale interne aanpassing van het klooster. Tijdens een verbouwing werden binnenmuren gesloopt en nieuwe wanden opgetrokken. Alle bewoners verbleven een jaar elders. Van de 52 wooneenheden bleven er 26 ruime appartementen met modern sanitair over. Gezien de leeftijd van de broeders kwam er ook steeds meer personeel van buiten. De lichte werkzaamheden in huis deden de broeders nog zelf.

Over het algemeen bleven de broeders tot op hoge leeftijd pastoraal werk doen. Ze assisteerden waar mogelijk in parochies en verzorgingshuizen. Ze bleven ook actief in het gebedsapostolaat, het werk bij dak- en thuislozen en bij het leiden van retraites.

SLOT 2008-2018

Op 1 januari 2008, onder provinciaal Piet Hein van der Veer, waren er in de hele provincie nog 97 kapucijnen.

De broeders bleven tot op hoge leeftijd pastoraal werk doen. Ze assisteerden in parochies en verzorgingshuizen, bleven actief in het gebeds-apostolaat, het werk bij dak- en thuislozen en bij het leiden van retraites.

84 broeders woonden in 5 kloosters. De gemiddelde leeftijd was 74 jaar. Ondanks die hoge leeftijd bleven de broeders actief. Zo werkte broeder Bertus Bus (*1952) vanuit het Bossche klooster nog jarenlang als pastor in de Bommelerwaard en was tegelijk bestuurslid.

In 2016 woonden er in het klooster van 's-Hertogenbosch 14 broeders met een gemiddelde leeftijd van 80 jaar. Broeder Philippus Philippus werd toen benoemd tot gardiaan en, zoals hij zelf zei, waarschijnlijk de laatste in 's-Hertogenbosch. Philippus was altijd, ook in de missie in Indonesië, tekenleraar en is nu nog altijd artistiek bezig. Hij was daarom extra tevreden dat hij kon samenwerken met mevrouw Carli Lindner. Zij fungeert als communityleider en bereidt samen met de gardiaan de afbouw en sluiting van het Bossche klooster voor. Zij hebben daarbij aandacht voor de toekomst van de broeders, maar ook voor het personeel dat in dienst is.

De broeders zullen voor het merendeel verhuizen naar het kloosterverzorgingshuis (KVH) in Tilburg. Het klooster aan de Korvelseweg, waar de geschiedenis van de Nederlandse kapucijnen in 1882 begon, zal voor de meeste broeders het laatste klooster

'We hebben ons werk gedaan, we kunnen gemist worden'

zijn. Het KVH heeft 30 zorgplaatsen en heeft daarvoor 34 mensen in dienst. Hoewel het KVH van de kapucijnen onderdeel is van een grotere koepelorganisatie, wonen in het KVH alleen kapucijnen. De broeders wonen dus in een echte gemeenschap. Afhankelijk van het aantal verzorgingsplaatsen in Tilburg zal het tempo van de verhuizing bepaald worden. De streefdatum is augustus 2018.

Dan zullen de kopers van het klooster, de franciscanen, het

klooster gaan bewonen. De koopovereenkomst is in mei 2016 gesloten door de twee provinciaals: Gerard Remmers namens de kapucijnen en Rob Hoogenboom namens de franciscanen. Voor de kapucijnen is het een geruststellende gedachte dat de franciscanen het klooster in 's-Hertogenbosch gaan betrekken.

De kapucijnen hielden zich al langer bezig met de afbouw van hun orde in Nederland. Tijdens het kapittel in augustus 2006 waar dit gespreksonderwerp aan de orde kwam, werd gesteld: 'Uitsterven van de provincie hoeft niet per se voorkomen te worden. Het kan een waardig slot zijn van een waardevolle en zinvolle ge-

Liturgisch vaatwerk, overgebracht naar het kapucijnenmuseum in Rome

Gedenksteen ontworpen door Br. Philippus: Geef Vrede Door 1898-2018, nog nat van de zegening

schiedenis van de kapucijnen in ons land'.

Op een aantal momenten werd een alternatief aangedragen om deze teloorgang te voorkomen. Door bijvoorbeeld jonge broeders van elders in de Nederlandse kloosters op te nemen, zou men de provincie in stand kunnen houden. De Nederlandse kapucijnen waren geen voorstander van dit idee. Temeer omdat proeven elders niet allemaal succesvol waren.

Op voorstel van generaal-overste Mauro Jöhri, recentelijk op bezoek in Nederland, werd het verstandig geacht de Nederlandse provincie om te zetten in een custodie. Eigenlijk een beginnende eenheid onder direct gezag van de generaal-overste in Rome. Op 16 juni

2017 werd Piet Hein van der Veer door de generaal-overste tot custos benoemd.

Antoon Mars en Ad Vermeulen werden de raadslieden. 'Misschien', constateerde broeder Fructuosus, 'is de neergang niet zo tragisch, omdat de opgang zo razendsnel ging. We hebben ons werk gedaan, we kunnen gemist worden' (Stijn Fens in dagblad Trouw, 3 januari 2017).

TOEKOMST

In het ts. Met Kap en Koord van augustus 2020 lezen we dat de Nederlandse kapucijnen gaan samenwerken met de Duitse Kapuciner. Dus geen custodie meer, maar de Nederlandse kapucijnen worden een deel van de Duitse provincie. Op 19 november 2020, de feestdag van Elisabeth van Thüringen,

zullen de gesprekken officieel beginnen.

Op 1 augustus 2018 ontvingen de Franciscanen de sleutel van het kloostercomplex aan de Van der Does de Willeboissingel. Dit vormde de start van het brede Stads-klooster San Damiano. Diverse representanten uit de Franciscaanse familie zijn binnen gedruppeld. Nu leven er 8 franciscanen, 2 clarissen, 2 leden van de derde orde, 1 sabbatgast en alleen broeder Philippus, kapucijn, blijft. ●

Bron: Geert Donkers, De Kapucijnen in 's-Hertogenbosch deel 5 in: Bossche Kringen juli 2018

Broeder Philippus in gesprek 2018

Een ster op reis

Door Zuster Lisette Swanenberg

Haar oog valt op een mooie zes-puntige houten ster. Hij ligt te stralen in de etalage van de bloemenboetiek. Het hartje is gevuld met een paar kleine bloemen. Ze wil hem eigenlijk heel graag meenemen. Maar het prijskaartje houdt haar tegen...

Ze houdt van sterren en al wandelend naar huis loopt deze ster in gedachten met haar mee. Hij loopt met haar mee door tot in Kongo, waar ze zo genoten had van de wijde sterrenhemel. En ze ziet hem weer terug, aan een lange kabel door een katrol onder luid gejuich omhoog gehesen. "Nkiaaa! Nkiaa! mona mutoto". Kijk! kijk! een ster!

Er wordt Kerstmis gevierd in de schooltuin van de dove kinderen. Een grote ronde raffiamat ligt midden op het gras. Daar zal het kerstgebeuren plaatsvinden. Alles is in voorbereiding.

De kinderen gebaren in hun eigen taal dat Maria en Joseph onderweg zijn. Het Hoog-Heilig Paar dat al 2000 jaar door de tijd reist zal vandaag hier neerstrijken. De babula's, kleine kookkacheltjes, worden klaargezet en het ruikt overal naar houtskool. Moeder Bakamana roert door het beslag van wat beignets moeten worden. De sfeer is gezet. En dat komt vooral door het eten. Maiskolven, maniok en matambe, bruine bonen, vlees en vruchten en de hoogste lekkernij: geitendarmen.

Dat is de voorwaarde geweest die ze had gesteld. Een overvloedige maaltijd die te midden van de dagelijkse honger nog

lang in herinnering zou blijven.

Er zijn geen toneelkleden voorhanden. Maar wat ze te zien krijgt is een verrassing!

Daar komt Maria. Heel plechtig schrijdt ze met Sint Joseph tussen de palmbomen door. Haar sluier is er een van krantenpapier, waar mooie, kleine sierlijke figuurtjes zijn uitgeknipt.

Ze is zichtbaar zwanger in haar lange raffiarok. Sint Joseph loopt naast haar met een bamboestok en groene sjaal van een bananenblad en een hand op haar schouder. Zijn blauwe slippers maken het plaatje compleet. In de verte roeren zich op handen en voeten de schapen. De kleinste dove kinderen, die deze week het woord bèèè... hebben geleerd en nu met zijn allen stevig geluid laten horen. Iets verder op, voor de deur van het toilet staat de boze herbergier, die het echtpaar de deur wijst. "Katuka, we" Maak dat je wegkomt, er is hier geen plaats meer.

De Driekoningen met hun hoge hoed van palmbladeren volgen de gele ster, hun eigen tom-tom, die aan een katrol omhoog gehesen wordt tot luid vermaak van de toeschouwers. "Mona, mutoto!", Kijk, een ster! Ze hebben hun kamelen, drie dove kinderen, opzij in de touwen geparkeerd. Behoedzaam dragen ze hun geschenken. Een bosananas, een zalmkleurige bloem, de franchipaninee die een fijne geur verspreidt en een groene steen, malachiet. Intussen speuren ze met een hand voor ogen naar de hemel om te ontdekken waar de ster stil bleef staan.

Dan heel onverwacht en ongevraagd voegt zich een vierde koning met het syndroom van Down bij het koninklijk gezelschap. Hij draagt een schaalte met vers gebrande pinda's.

Tromgeroffel kondigt de geboorte van het Kind aan. Dan wordt het stil.

Maria buigt zich voorover en blijft zo even staan. En dan, in een mum van tijd haalt ze haar baby van onder haar raffiarok tevoorschijn. "Mamoo! Muana".

Daar is het kind! Mamoooo!!

De onderwijzers bezingen de nieuwe wereldburger. "Yesu diledibua", Jezus is gebo-

ren. Het kind dat de onvoorwaardelijke liefde in de tijd komt installeren. En zoals bij iedere geboorte wordt ook deze baby plechtig toegesproken en verwelkomd.

"Tuasakidila, dank je wel, nieuwe mens, welkom in onze wereld. Welkom in ons huis. Goed dat je gekomen bent en je ons huis hebt gevonden. Dank aan de ster die je de weg naar hier heeft gewezen".

Op het ritme van de trommen wordt hij rondgedragen en door iedereen even vastgehouden en als laatste getoond aan de zon. Teken dat hij veilig is aangekomen in de tijd.

Intussen dwalen de etensgeuren op de mat. Iedereen doet zich tegoed aan de overvloed van spijs en drank. Glimmende gezichten vertellen het verhaal van vreugde en tevredenheid.

Diledibua: Kerst in Kongo. Het Kind uit sterrenstof heeft er zijn intrede gedaan. 's-Avonds is zij weer even terug bij haar houten bloemenster.

Hij heeft haar even meegenomen, lang terug in de tijd. Naar een land waar zonder kerstboom of kalkoen het kerstfeest wordt gevierd.

*"Tuasakidila,
dank je wel,
nieuwe mens,
welkom in
onze wereld.
Welkom in
ons huis."*

Het nieuwe normaal

Door Zuster Tine

Het is ruim 8 maanden geleden dat we in Europa werden geconfronteerd met het coronavirus. Een zeer besmettelijk virus dat de wereld in zijn greep had.

Het gevolg was dat er gesproken werd over CRISIS en dat bracht met zich mee dat er veel maatregelen genomen moesten worden.

In kerken en kloosters moesten de regels aangepast worden. In onze congregatie werden de regels eveneens verscherpt en aangepast.

In de geschiedenis van het religieuze leven hebben er regelmatig aanpassingen plaatsgevonden. Men sprak toen nog niet van 'het nieuwe normaal'.

Ik denk hierbij aan de veranderingen in de loop der tijd, zoals:

de groei en bloei van onze congregatie
de terugloop van het aantal zusters, de
vele uittredingen en het sluiten van
kloosters.

Zelfs in die periode zou men kunnen zeggen dat er toen al sprake was van *het nieuwe normaal*. We pasten ons toen ook aan: Tijdens het 2^e Vaticaan Concilie kwam Paus Johannes XIII met zijn *aggiornamento*, dit betekent letterlijk 'bij de dag (tijd) brengen'. Modernisering van de Kerk was volgens de Paus onontkoombaar. Je zou kunnen zeggen 'het nieuwe normaal' voor het voetlicht brengen.

Er veranderde veel in Kerk & Samenleving, denken wij aan ons eigen leven: van habijt naar burgerkleding, van grote huizen naar kleiner en/of zelfstandig wonen, van

Gregoriaanse taal naar Nederlandse taal. Onze Zuster Francesco† voorvechtster van het toentertijd *nieuwe normaal* (vrouwen emancipatie) sprak in 1983 er toen al over: “Wij kunnen proberen de tekenen van deze tijd te verstaan”.

Hoe verstaan wij, als kleiner wordende religieuze gemeenschappen, de tekenen van deze tijd.

Hier in het Moederhuis hebben de coronaregels/visies hun intrek genomen. De vraag rijst: is ons Moederhuis nog wel ons Thuis? In de kapel zitten wij 1½ meter van elkaar, vele lege plekken. In mijn gedachten ga ik terug naar de tijd dat al die plekken bezet waren en nu...worden wij geconfronteerd met *het nieuwe normaal*! We worden hiermee ook geconfronteerd in ons restaurant waar we van achter plasticglas met elkaar kunnen eten, communiceren en pauzes houden. We noemen dat gekscherend: *wij dineren in het postkantoor!*

Wij komen niet meer in onze eetzaal die is nu ingericht voor de pauzes van onze medewerk(st)ers.

De leeszaal ligt er verlaten bij, is dat ook een teken van *het nieuwe normaal*!?

Het is ook een teken van het nieuwe normaal dat wij in de minderheid zijn ten opzichte van onze medewerkers. Dat *nieuwe normaal* is een heel belangrijk onderdeel voor ons. Ons ouder worden brengt afhankelijkheid met zich mee – ook dat is een teken van:

HET NIEUWE NORMAAL!

Moge wij – voor zover we dat nog kunnen – elkaar vast blijven houden, want eens zullen wij allen overgaan naar HET NIEUWE NORMAAL: onze uiteindelijke bestemming wordt dan in Gods hand gelegd.

**Leven met het
Nieuwe Normaal**

Ik droomde dat ik langzaam leefde

Door Zuster Lisette

Ik droom deze nacht dat ik langzaam leef en dat ik daar veel moeite mee heb. Mijn leven is onverhoeds en onverwacht overhoop gehaald en dat geeft een heel ongemakkelijk gevoel. Opgesloten zit ik in een stille, starre tijd. En ik ben aan het puzzelen aan de tafel in mijn eigen huis. Een legpuzzel van duizend stukjes.

Een mooie afbeelding van een heel grote school veelkleurige vissen, zwemmend in de oceaan. Legpuzzels, het is een grote passie waar ik me helemaal in kan verliezen.

En... ja! daar heb ik het stukje waar ik al zo lang naar op zoek ben. Het oog van de grootste vis. Nu is hij compleet. Hij kijkt naar mij alsof hij blij is met zijn teruggevonden oog.

Even later sta ik in de werkelijkheid van een stralende lentemorgen die door het raam binnenkomt. De lente lokt... naar buiten...

Nu pas begint het goed tot mij door te dringen. Buiten! Ik mag helemaal niet naar buiten! Dat wil zeggen, ik mag het huis niet meer uit. Niet gaan wandelen buitenshuis, gelukkig wel in mijn mooie tuin. Er is een virus opgedoken, zomaar uit het niets. Naar hier afgereisd helemaal uit China en zonder visum.

‘Een virus zonder grenzen dwingt ons allemaal naar binnen...’

Een onheilspellend en onzichtbaar wezen dat Corona heet. Nee, dat is geen droom! Ik kijk naar mijn puzzel op tafel. Een school grote, veelkleurige vissen zwemt door een prachtig blauw. Allemaal virus-vrije vissen.

Ik droomde dat ik langzaam leerde leven, langzamer dan de oudste steen.

Het was verschrikkelijk!

Op tafel ligt de bundel van de dichteres Vasalis. Met die opengeslagen tekst ben ik gaan slapen. ‘TIJD’ heet het gedicht. Ik kon er niet veel mee. Kon er nog niet in doordringen. Maar het bleef me maar bezighouden. Dus dacht ik: Morgenvroeg duik ik er verder in.

Langzaam leven. En hoezo, een oude steen die leeft? Hoe oud zou die zijn? Miljoenen, miljarden jaren? Ik kijk altijd met eerbied naar oude stenen. Ze dragen een beetje eeuwigheid met zich mee. En, ik weet, ze overleven mij.

Ik herinner mij de Indianen die over stenen zeggen:

‘Het zijn de oudste kinderen van de aarde en vragen stil te staan en te luisteren’.

De dichteres is duidelijk in een nachtmerrie verzeild geraakt en daarmee in een andere tijdsbeleving terecht gekomen. Alles rondom haar is stilgevallen en dan ziet ze in een slow-motion hoe heftig en met ongekende kracht de processen in de natuur zich voltrekken. De onstuimige zee die >

TIJD

Ik droomde, dat ik langzaam leefde...
 langzamer dan de oudste steen.
 Het was verschrikkelijk: om mij heen
 schoot alles op, schokte of beefde,
 wat stil lijkt. 'k Zag de drang waarmee
 de bomen zich uit de aarde wrongen
 terwijl ze hees en hortend zongen;
 terwijl de jaargetijden vlogen
 verkleurende als regenbogen...
 Ik zag de tremor van de zee,
 zijn zwellen en weer haastig slinken,
 zoals een grote keel kan drinken.
 En dag en nacht van korte duur
 vlammen en doven: flakkrend vuur.
 - De wanhoop en welsprekendheid
 in de gebaren van de dingen,
 die anders star zijn, en hun dringen,
 hun ademloze, wrede strijd...
 Hoe kón ik dat niet eerder weten,
 niet beter zien in vroeger tijd?
 Hoe moet ik het weer ooit vergeten?

Uit: Verzamelde gedichten
 M. Vasalis

raast en kolkt en beukt tegen de klippen en dan weer dood ligt. De loop van de seizoenen met orkanen en tsunami's, en modderstromen. Alles trekt aan haar voorbij. Leven, dood en liefde. Wanhoop en welsprekendheid...

Ik voel dat ik nog lang in dit gedicht moet blijven wonen.

Maar ik begin iets te proeven... Zo van, we zitten samen in hetzelfde vergankelijkheidsschuitje. En dat raakt me meer dan ik kon vermoeden.

Want ook ik ben in een andere wereld terechtgekomen. Zomaar ineens!

In een wereld van afhankelijkheid. Zelf geen boodschappen meer mogen doen, geen brief kunnen posten, niet meer kunnen koken, niet meer kunnen tuinieren. Het is verschrikkelijk' zegt de dichteres. Ik vind dat ook in deze tijd. Zeker niet voor mezelf, maar wel voor zoveel mensen die hun winkel moeten sluiten, hun baan verliezen, niet rond kunnen komen, geen afscheid van hun overleden dierbaren kunnen nemen.

Een wereld ook van ziekte en onzekerheid en toekomst ongezien...

Langzaam leren leven.

Ik wil te snel, ik wil te veel en moet iedere keer een stapje terug. Het voelt alsof ik door het leven fiets met een lang elastiek eraan, dat mij iedere keer terugtrekt.

Want alles zit op slot met deze coronacrisis. Kerk en kroeg, museum, theater, school en kantoor. Alleen de supermarkt is open en er wordt stevig gehamsterd. Bizar! want er is genoeg voor iedereen. Ik hamster hoop en zegen en impressies tijdens mijn wandeling.

Lente in de lucht
Voorjaarsbloemen bloeien
Corona-vrij!

Lente in aantocht
Madeliefjes in de wei
ze knipogen naar mij

Bomen in het park
mooie silhouetten
tegen blauwe lucht.

Nu zit ik constant binnen. Thuis-isolatie. Deuren dicht, geen bezoek, alles op slot. Maar de herberg van mijn ziel staat iedere dag open.

De sociale norm is nu afstand bewaren. Afstand van relaties, van oma's en opa's en kleinkinderen. Misschien ook afstand van overtuigingen, zoals de maakbaarheid van het leven. Van ingeroeste gewoontes, van de starheid van structuren. Het is wennen. Voor het eerst van mijn leven in quarantaine.

Een bizarre tijd van angst, statistieken en iedere dag weer nieuwe dodengetallen. Een onwezenlijke sfeer alsof het zwaard van Damocles boven onze hoofden hangt.

Ik mis de koetjes en de kalfjes bij de koffie en de verhalen uit de ouwe doos. Hoe lang gaat dit nog duren? En hoe komen we hier uit? En wie komt er niet uit? En wie is er nu aan de beurt?

Mijn emoties maken overuren. De seizoenen van mijn ziel buitelen over elkaar heen. De lente lokt naar buiten en binnen in mij begint er iets te groenen. Als mijn ziel zingt is het zomer. Die is er iedere dag wel even. Maar de herfst, 'seizoen van de vergankelijkheid' staat voortdurend voor de deur. Er gaat een storm door mijn gevoel. Een stevige storm van verontwaardiging vanwege die talloze mensen die al zo lang in isolatie zitten, in vluchtelingenkampen. Op Lesbos, in Syrie, in gammele rubberboten, gedoemd om te verdrinken. Corona roept bij mij iedere dag vragen op. Waar kom je vandaan? Waar breng je ons heen? Wat laat je ons zien, wat laat je ons horen? Een antwoord is er niet.

*'Je moet soms op de drempel
van de vragen staan,
eer je je voet durft zetten op de
trede van de antwoorden'*

Rilke

Misschien is het de vis die mij vertelt dat hij even zijn oog kwijt was en dat hij.. nu anders naar de wereldzee kijkt? Ik droomde dat ik langzaam leerde leven....

Dromen; ze horen bij mijn werkelijkheid. Soms zijn het aanmaakhoutjes om het leven in mij te laten ontbranden... ●

Geboren op
25 mei 1933
te Kerkrade.

Overleden in het Moederhuis
te 's-Hertogenbosch
op 25 maart 2020.
Zij was 64 jaar onze
medezuster.

Zuster Teresia Postel

Op 25 maart 2020, de dag van Maria Boodschap, is Zuster Teresia van ons heengegaan. Wij zullen haar missen, ze was een zéér beminlijke medezuster. Ondanks haar handicap was zij een blijmoedige, creatieve vrouw. Ook al hoorde zij niet goed en zag zij in de laatste fase van haar leven niets meer, ze was en bleef wie ze was Mia Postel / Zuster Teresia. Pastor Theo heeft haar nog de ziekenzegen gegeven en daarna is ze vredig ingeslapen.

Zuster Teresia (Mia) Postel werd geboren op 25 mei 1933 in een gezin dat enkele jaren later acht kinderen zou tellen. Als kind al bleek zij slechthorend en slechtziend te zijn. Dit heeft er toe geleid dat zij in februari 1938 werd opgenomen in het Instituut voor Doven te Sint-Michielsgestel. Zij kon zich goed ontwikkelen en met de diploma's lingerie, costumière, coupeuse en hulp in de huishouding verliet zij in 1951 het Instituut. In oktober 1955 kwam zij terug naar het Instituut en trad daar in bij de zusters Oblaten van Gertrudishof. Zij kreeg de kloosternaam Teresia. In het begin van haar toetreding zorgde zij voor de kleinste kinderen en gaf ze handwerklessen op school.

In 1967 werden de zusters van Gertrudishof als groep toegevoegd aan de zustercommunititeit van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph die woonde en werkte op het Instituut. In dat jaar zorgde de overste van de communititeit, Zuster Cecilia, ervoor dat zij in april van dat jaar kon gaan werken als klasse-assistente bij doofblinde kinderen in het Rafaëlpaviljoen. Het werd toen al duidelijk dat het syndroom van Usher – waar zij aan leed – steeds meer van haar ging eisen. Ondanks haar handicap wist zij op creatieve wijze in het leven te staan. Zij illustreerde heel bekwaam het toenmalig blad van de Congregatie: de 'KKC'. Jarenlang was zij illustrator van dat blad.

In 1973 ontstonden er binnen de congregatie kleine religieuze groepen en verhuisde Zr. Teresia naar de groep van de Berkenlaan in Sint-Michielsgestel. In juni 1989 werd deze groep opgeheven en verhuisde zij naar het Moederhuis te 's-Hertogenbosch. Langzaam werd haar gezichtsveld kleiner en kon ze steeds minder hulpmiddelen gebruiken. Dit loslaten is ontzettend moeilijk voor haar geweest. Toen zij niets meer zag en totaal afhankelijk werd, kwam er een grote rust over haar. Zij was en bleef een vriendelijke vrouw en genoot dankbaar van de zorgen van anderen. De laatste jaren van haar zijn-onder-ons waren daardoor voor allen in haar omgeving jaren van bewondering geworden.

Dank Zuster Teresia voor jouw leven onder ons! Je hebt ons echt rijker gemaakt! Moge jij nu rusten in vrede bij de Heer, onze Goede God!

IN OMNIBUS CHARITAS

Zuster Teresia tijdens de handwerkles

*

Gaat aan
Johannes zeggen
wat gij hoort en ziet:
blinden zien
en lammen lopen,
melaatsen genezen
en doven horen.

*

Mt. 11 vs. 5

Geboren op
14 oktober 1941
te Haaren NB
Overleden in Sint Jozefoord
te Nuland op
78-jarige leeftijd
op 21 april 2020
Zij was 57 jaar onze
medezuster.

Zuster Corrie van Bortel

Zuster Corrie is geboren in Haaren. Zij kwam uit een groot gezin met acht kinderen, vijf jongens en drie meisjes. Het was een zeer warm arbeidersgezin en ieder had zorg voor elkaar en vooral voor hun gehandicapte Marietje.

Vader is niet oud geworden en overleed plotseling, zes weken later stierf moeder ook van verdriet.

Zuster Corrie trad in bij de Congregatie "Dochters van Maria en Joseph" in 's-Hertogenbosch op 4 juli 1963.

In 1970 voltooide zij haar opleiding als gezinsverzorgster en was achtereenvolgens werkzaam in Heeten, Linschoten en Montfoort. Zij was erg geliefd in de gezinnen waar zij kwam. Gezinnen waarvan de moeder ziek was of overleden, ze hielp er graag en wat hield ze veel van de kinderen. Tot 1977 was zij werkzaam in deze zending.

Het is in die tijd dat er veel religieuzen uittraden en zuster Corrie wilde graag bezinningstijd om een goede beslissing te nemen. Ze verbleef daarom enkele maanden bij de zusters Clarissen in Megen. Na dit verblijf besloot ze dat het religieuze leven háár leven was.

Vanaf 1979 werkte zij ruim acht jaar op een pastorie in Geldrop.

In 1992 verhuisde Zuster Corrie naar de parochie 'De Schans' in Tilburg. Zij woonde en werkte bij de Norbertijnen en zorgde voor alle huishoudelijke zaken en het wel en wee van de Heren. In 2008, na een val, werd het werk te zwaar en daarom nam zij in 2009 afscheid van 'De Schans'. Zij verhuisde naar het Moederhuis.

Niets doen was geen optie voor Zuster Corrie, daarom kreeg zij in 2011 de zorg voor ons vakantiehuis in Nuland. Zij vond het heerlijk om weer een taak te hebben. Een aantal jaren ging het goed maar vanaf 2015 kreeg ze steeds meer geheugenproblemen. Dit

was een moeilijke tijd, want zij wist niet wat haar overkwam en werd vaak ook niet begrepen in haar verdriet en pijn.

Tijdens de jaren in de gemeenschap van de Norbertijnen heeft zij een grote devotie opgebouwd voor Peerke Donders. Zij is mee naar Suriname geweest om de plekken waar Peerke werkte, te bezoeken. Zuster Corrie had voor Peerke Donders een grote verering en zij schreef na haar reis naar Suriname ergens: "Voor mij is Peerke allang een heilige".

Zuster Corrie, altijd op zoek naar gezelligheid, maar ook naar spiritualiteit en samenzijn; samen dingen doen zoals wandelen en fietsen op de duo-fiets, samen bidden en samen vieren. In 2019 is zij naar Sint Jozefoord in Nuland verhuisd omdat daar meer mogelijkheden voor passende zorg en haar eigen veiligheid waren. De overgang naar Jozefoord was moeilijk, maar ze voelde zich toch snel thuis. Helaas heeft ze enkele maanden geleden een herseninfarct gehad met een halfzijdige verlamming tot gevolg. Ook dit was voor haar niet te begrijpen. Ze wilde lopen en zelf kunnen gaan staan en dat had de nodige valpartijen tot gevolg. Nu mag zij voor altijd rust vinden in Gods liefde én mag zij samen zijn met allen die haar voor gingen.

Zuster Corrie, dank voor wie jij was onder ons, een warme en zeer gevoelige vrouw vol liefde en zorg voor iedereen die je dierbaar was.

Dank aan allen die Zuster Corrie met liefde en veel zorg hebben omgeven, in het bijzonder Zuster Felicitas die veel begrip en geduld met haar had en haar met liefde omgaf. >

*

*"Naar U gaat
mijn verlangen Heer,
Heer, mijn God
ik ben zeker van U".*

*

(H. Oosterhuis)

IN DE SCHADUW VAN DE SINT JAN

daar bloeide een roos, zuster Arnoldine/Corrie was haar naam.

Lieve Corrie,

Op de oude 'Sint Jans' zolder zocht je je heil.

Je dacht, je bad om het zijn van je bestaan.

Je zocht, je vocht om warmte en vrede en bad tot Maria och help
me toch ik kan soms niet meer.

Je zocht, je vocht om erkenning en zegen op al je levenswegen.

Je zocht, je vocht en vond gehoor door te zingen in
het zusters koor.

Je zocht, je vocht om het recht van bestaan.

Je zocht, je vocht en vond liefdevolle warmte die je door je steun
en toeverlaat zuster Felicitas werd gegeven.

Je zocht, je vocht, rust nu maar uit in liefde geborgen
want je bent en blijft Gods Bruid.

Veel liefs, rust zacht!

Sterren

Mogen de sterren
onze duisternis verlichten
en ons de weg wijzen

naar vrijheid
die wij vinden
in waarheid

naar vreugde
die wij vinden
in liefde

naar vrede
die wij vinden
in wijsheid

Geertje Vogel

COLOFON

Negenenveertigste jaargang,
Nummer 2 van 2
oktober 2020

De Heeriaan is een uitgave van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph (Zusters van de Choorstraat). Deze laatste editie wordt in een oplage van 500 exemplaren onder relaties verspreid.

Redactie:

Zuster Veronie Franken
v.franken@cdmj.nl

Ton Vogel
vogel-bots@home.nl

Vormgeving:
Inge Croes-Kwee, Manifesta
idee en ontwerp, Rotterdam

Druk:
GTV Donmail, Oosterhout

Website:
www.congregatiedmj.nl

In Omnibus

Charitas

2

de Heeriaan

CONTACTBLAD VAN DE CONGREGATIE
DOCHTERS VAN MARIA EN JOSEPH
ZUSTERS VAN DE CHOORSTRAAT

JAARGANG 49
NAJAAR 2020